

3. Курінна С. М. Педагогічний супровід процесу соціалізації дітей-сиріт в умовах закладів інтернатного типу: Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія. 2015. № 2. С. 53–59.
4. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України від 13.01.2005 № 2342-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 6.

Уляна Гузік
студентка 2 курсу (на б.м.с.),
спеціальність «Соціальна робота»
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль
Науковий керівник: Ольга Главацька

ПРОФІЛАКТИКА СІМЕЙНОГО НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ

У статті обґрунтовано актуальність проблеми сімейного насильства над дітьми. Визначено сутність поняття «сімейне насильство». Висвітлено основні види насильства. Вказано основні технології роботи в контексті подолання сімейного насильства над дітьми.

Ключові слова: сімейне насильство, профілактика, види сімейного насильства, дитина.

Проблема насильства над дитиною довгий час була закритою для обговорення та висвітлення, через що їй не приділялося достатньо уваги науковцями, педагогами та органами влади. Як наслідок, має місце низький рівень знань щодо проблеми насильства у спеціалістів, які вирішують питання захисту прав дітей; відсутність статистичного обліку фактів жорстокого ставлення до дітей в сім'ї; недостатність висвітлення проблеми та технологій роботи з дітьми, що постраждали від насильства у методичних посібниках для практичних працівників; не проводиться пошук методів корекційно-реабілітаційної роботи та шляхів вирішення даної проблеми. Останнє десятиріччя насильство над дитиною в родині було визнане науковцями як серйозна та масштабна проблема, що породжує множину інших соціально-психологічних, індивідуальних та соціальних проблем. Зокрема

сформувалося розуміння того, що необхідно проводити роботу з тим, хто вчинив насильство для виключення вірогідності повторення насильницьких актів над дитиною, а також реабілітувати жертву (дитину).

Тема сімейного насильства вже багато років знаходиться у центрі міжнародного обговорення. У країнах Західної Європи і Північної Америки ця проблема більше двох десятиріч міститься в полі зору громадськості й тому досліджена набагато краще, ніж в Україні. Аналіз наукової літератури показав, що останніми роками проблема насильства в сім'ї почала вивчатися більш детально і в нашій країні. Зокрема вивчаються соціально-психологічні аспекти проблеми насильства, специфіка родинного насильства, вплив ситуації насильства на особистісний розвиток людини; проводиться соціологічний аналіз явища «домашнього насильства»; аналізуються особливості впливу сім'ї на девіантну поведінку неповнолітніх; розробляються методичні рекомендації щодо попередження насильства в сім'ї та допомоги жертвам домашнього насильства.

Проблему насильства в сім'ї розглядають у своїх роботах вітчизняні й зарубіжні науковці різних галузей: психологи (І. Бех, О. Захаров, О. Орлов, О. Кочемірська, І. Фурманов та ін.), педагоги (Л. Нечипоренко, Н. Опухова та ін.), соціологи (А. Беседін, О. Бойко, В. Закірова, Т. Шипунова та ін.).

Вагомий внесок у дослідження правового аспекту проблеми сімейного насильства зробили О. Бойко, В. Глушков, М. Костицький, С. Максименко, О. Тімченко, С. Яковенко та ін. Організація та зміст реабілітації, методи роботи з жертвами насильства розглядалися Ю. Онишко, Т. Сафоновою.

Мета роботи полягає в дослідженні проблеми сімейного насильства над дітьми та шляхів її подолання.

Поняття «сімейне насильство» визначається, як діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у

тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [1].

У загальному значенні під сімейним насильством над дитиною сьогодні розуміється тривала образлива поведінка, що полягає у завданні дитині фізичної, психологічної, емоційної або сексуальної шкоди, що підриває її фізичне і психічне здоров'я. З огляду на таке визначення, у науковій літературі виокремлюють такі види сімейного насильства над дітьми: фізичне, сексуальне, психологічне, емоційне, зневага інтересами і потребами дитини (нехтування) [5].

У соціальній роботі з дітьми, які постраждали від сімейного насильства важливим є розроблення соціальним працівником технології соціальної роботи. Технологія соціальної роботи – це алгоритм діяльності, у результаті якої досягається певна соціальна мета і перетворюється об'єкт впливу. Ця діяльність не зводиться до одноразового акту, а являє собою процес, який характеризується зміною змісту, форм, методів, що циклічно повторюються при вирішенні кожного нового завдання в соціальній сфері [4].

Технологіями роботи в напрямі подолання сімейного насильства над дітьми є: особистісно-орієнтована, технологія «рівний-рівному», рекламно-інформаційні технології. Розглянемо короткий зміст даних технологій [5].

1. Особистісно-орієнтована, за Є. Степановим, – це методологічна орієнтація в професійній діяльності, яка дозволяє за допомогою опори на систему взаємопов'язаних понять, ідей і способів дій забезпечити і підтримати процеси самопізнання, самобудівництва і самореалізації особистості дитини, розвиток її неповторної індивідуальності. В цій технології дитина – суб'єкт взаємодії, а суб'єкт це індивід чи група, які характеризуються усвідомленою і творчою активністю і свободою у пізнанні і перетворенні себе і навколишньої дійсності, як визначає Є. Степанов [2, с. 147]. Отже, треба створювати умови для перетворення потенційної активності в реалізовану, організовувати рефлексію себе, оточуючих, ситуації. Він виділяє й наступні принципи особистісно-орієнтованого підходу: самоактуалізації, індивідуальності, суб'єктності, вибору, творчості та успіху, довіри та підтримки.

2. Технологія «рівний-рівному» передбачає роботу волонтерів, членів громадських організацій серед однолітків (як серед дітей, так і серед батьків). Предметом роботи з однолітками в аспекті запобігання

жорстокого ставлення до дітей можуть бути: права дітей, їх захист; установи і особи, які захищають дітей, надають їм підтримку і допомогу; навички спілкування з дорослими, дітьми; навички відмови у тому, що є маніпуляцією; навчання самозахисту в дитячому середовищі, сім'ї, на стадії підліткових побачень, у дитячому закладі. права та обов'язки батьків, педагогів, їх відповідальність; побудова міжособистісних стосунків; формування толерантності. Ця технологія ґрунтується на провідній діяльності підлітків – спілкуванні і бажанні зайняти гідне місце у колективі, мати роль лідера, бути авторитетним (за теорією Берна – дорослим і рівним); самореалізованим і корисним [3].

3. Соціальна реклама і соціальні інформаційні кампанії належать до первинних засобів профілактики, адже метою соціальної реклами є зміна ставлення суспільства або окремих його представників до проблеми чи групи людей, а в перспективі – створення нових соціальних цінностей. Соціальна реклама може бути розрахована на широку аудиторію, проте цільові групи можуть розрізнятися за віковим принципом, статтю, соціальними ролями, професією, місцем проживання, за ознаками здоров'я. залежно від цільової групи обираються засоби, методи та форми донесення інформації, повідомлення [4].

Отже, проблема насильства в сім'ї є надзвичайно складною і поєднує в собі багато взаємопов'язаних аспектів. Для розв'язання проблеми насильства необхідні комплексні заходи й більш тісна взаємодія між правоохоронними органами, медичними закладами, судовою системою, багатьма іншими державними й неурядовими організаціями, що працюють у цій сфері.

Проведене дослідження не претендує на вичерпний аналіз усіх аспектів проблеми сімейного насильства над дітьми. Її складність, багатогранність і надзвичайна актуальність вимагає подальшого поглиблення змісту, вдосконалення шляхів профілактичної та корекційної роботи, розширення можливостей практичної допомоги батькам в отриманні кваліфікованої допомоги з проблем виховання та спілкування з дитиною.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017. База даних «Законодавство України» ВР України. URI:

<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2229-19.pdf> (дата звернення: 28.04.2021).

2. Безпалько О. В. Соціальна робота : навчальний посібник. К. : Вища школа, 2004. 351 с.
3. Боднар А. Я. Деякі аспекти вивчення проблеми насильства в сім'ї на сучасному етапі. *Наукові записки НаУКМА*. 2008. Т. 84. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. С. 69–72.
4. Ролінський В. І. Насильство щодо неповнолітніх: проблеми, профілактика : навчально-методичний посібник. Одеса : Ветаком, 2003. 220 с.
5. Тюріна В. О. Мотиви і потреби як фактор насильницької поведінки. *Соціальна робота: теорія і практика*. 2009. № 2. С. 18–26.

Тарас Заболоцький

аспірант кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ В СОЦІУМІ

Автор піднімає питання трактування та з'ясування сутності поняття безпечної поведінки в соціумі, обумовлене появою різноманітних, небезпек і ризиків та необхідністю їм протистояти, вберегтися та не піддатися негативному впливу. Людина дедалі частіше стикається із явищем насилля та потребує навиків безпечної поведінки, щоб уникнути його. Відомо, що дане поняття в літературі однозначно не трактується, проте воно широко використовується у працях та документах. Це також зумовлює актуальність дослідження.

Ключові слова: *безпечна поведінка, соціум, соціальний вплив, ризик, захищеність, підходи до поняття безпечної поведінки.*

Актуальність теми обумовлена збільшенням кількості ризиків та небезпек у соціальному середовищі і необхідністю сучасної молоді їм протистояти, адже розвиток суспільства характеризується тісним взаємозв'язком із життєдіяльністю людини, яка дедалі частіше стикається із явищем насилля та потребує навиків безпечної поведінки. Сьогодні молода особа може піддатися психічному та фізичному впливу середовища, бути втягнутою у злочинну та антигромадську діяльність: пияцтво, наркоманія, азартні ігри, жебрацтво, тощо. Це проявляється у переконанні, підкупі,